

Matthiola, Kreutterbuch, 1586, von cassia



Von Cassia. Cap. XI.

Gestalt.



assia, welche man jetzund gemeinlich zu linden Purgationen braucht, wechst in Aegypten auff einem hohen Baume. Dieses

Baums eusserliche Rinde ist aschenfarb. Das Holtz jnnwendig fest, und derb, nahe gegen den Rinden gelb, an dem jnnnertheil oder Kern schwartz, gleichermassen wie das Frantzosenholtz, Guaiacum genannt. Er hat auch grosse Wurtzeln, wie der Nuszbaum. Die Bletter sind spitzig. Der gantze Stamm reucht starck, dieweil er frisch ist, alsbald es aber dürre wirdt, verleurt er den Geruch. An den âsten hangen Rôre, fast einer Elen lang, und biszweilen lânger, sind rund, derb, schwartzbraun, jnnwendig mit weichem, kolschwartzem, süßem Marck gefüllt, doch ligt solch Marck nicht gantz an einander, sondern ist mit vielen holtzâchten lâmlen und wendlen unterschieden. Zwischen jedem lâmlen stecken harte Kernen, anzusehen wie kleine Hertzlen, und denen in S. Johannisbrot fast eyhnlich, dasz man sie beyde nicht wol von einander erkennen kan.

*Wenn man die Kern wol eynweicht, und fleissig wartet, gehet dieser Baum auff aller ding wie das Johannisbrot, jedoch bekommt er darnach

Van Cassia. Kapittel XI. (**Cassia fistula**)

Gestalte.

Cassia welke men nu gewoonlijk tot zachte purgatie gebruikt groeit in Egypte op een hoge boom. Deze boom uiterlijke bast is askleurig. Dat hout inwendig vast en stevig, nabij tegen de bast geel, aan het binnenste deel of kern zwart in gelijke mate zoals dat pokhout, Guaiacum genoemd. Het heeft ook grote wortels zoals de notenboom. De bladeren zijn spits. De ganse stam ruikt sterk als het fris is, zo gauw het echter dor wordt verliest het de reuk. Aan de scheuten hangen peulen, vast een ellenboog lang en soms langer, zijn rond, stevig, zwartbruin, inwendig met week koolzwart zoet merg gevuld, doch ligt zulk merg niet gans aan elkaar, maar is met vele houtachtige lamellen en wandjes onderscheiden. Tussen elke lamel steken harde kernen, aan te zien zoals kleine hartjes en diegenen in S. Johannesbrood vast gelijk zodat men ze beide niet goed van elkaar herkennen kan.

*Wanneer men de kern goed inweekt en vlijtig behoedt gaat deze boom op aller ding zoals dat Johannesbrood, toch bekommt het daarna langachtige bladeren zoals aan de perzikboom, de bloemen zijn geel, vast zoals aan de Genista zoals me diezelfde aan een scheut met bladeren de zeer geleerde heer Bernhardus Paludanus, de

långlichte Blätter, wie an dem Pfirsingbaum, die Blumen seind gelb, fast wie an der Genista, wie mir dieselben an einem Ast mit Blettern der hochgelehrte Herr Bernhardus Paludanus, der Artzeney Doctor, der in Aegypten und andern weiten Orten gewesen, und alles mit grossem fleisz erforschet, neben andern viel frembden schônen Sachen verehret hat. *

Stell.

Cassia wechst in gebawten Erdrich. Die allerbesten Cassienrôre werden von Memphi, und Alexandria aus Aegypten zu uns gebracht, sind frisch, schwer, derb, nicht sehr dick, liecht, und so man sie schüttelt, hôret man die jnnwendigen Kernen nichts rauschen. [42] (C) Dann wo sie rauschen, ist es ein anzeigung, dasz der natûrliche Safft darinnen auszgedorret sey. *Sie wechset nicht allein in den Orientalischen Indien, wie man sie gemeiniglich nennet, sondern auch in America, in der Insel S. Dominici & S. Ioh. De portu divite.*

Natur, Krafft, und Wirckung.

Cassia ist warm und feucht im ersten Grad.

In Leib.

Man braucht allein das Marck aus den Rôren, das nennet man in Apotecken Florem Cassiæ, es lescht die Hitz der Cholera oder Gallen. Treibt auch diese Choleram sampt dem Phlegmatischen Schleim durch sanffte Stulgânge. Man mag es geben zu jeder zeit, alten und jungen Leuten, ja den schwangern Weibern, und Kindern, ohn alle schew und schaden. Sein Wirckung erstreckt sich nit weiter dann uber den Magen und Dârme. Die Gelehrten Artzte geben es gewöhnlich und sicherlich vor der Aderlasse, in den strengen Fiebern, und andern hitzigen Gebresten. Welche schwache Dârme haben in denen erregt es etwa ein auffblâhung, sonst ist es gar unschâdlich, doch wirdt auch disz Schâdle benommen mit zugethanen Zimmetrôrlein, Imber, oder Anis. Man mag es auff einmal zweyer oder dritthalb Loht schwer eynnehmen, entweder allein essen, oder in einer warmen Hûnerbrûhe zertreiben und trincken, mit obgedachtem Zusatz. Die gelehrten Artzte mischen zu zweyen Loten Cassiæ, ein halb Loht desz bittern Pulvers, Hiera Galeni genannt, und solchs ist gar wol geordnet, denn Hiera schârpffet und fûrdert die Cassia zur purgierung, erwermet und stârcket den Magen, wehret auch der Auffblâhung. Dieweil aber

artsenij doctor de in Egypte en andere verre oorden was en alles met grote vlijt doorzocht en naast andere veel vreemde schone zaken vereerd heeft. *

Plaats.

Cassia groeit in gebouwd aardrijk. De allerbeste Cassia peulen worden van Memphis en Alexandrië uit Egypte tot ons gebracht, zijn fris, zwaar, stevig, niet zeer dik, licht en zo men ze schudt, hoort men de inwendige kernen niet ruisen. [42] Dan waar ze ruisen is het een aanwijzing dat het natuurlijke sap daarin uitgedroogd is.

Ze groeit niet alleen in het Oriëntaalse Indien, zoals men ze gewoonlijk noemt, maar ook in Amerika, in het eiland St. Dominico & S. Joh. De portu divite.

Natuur, kracht en werking.

Cassia is warm en vochtig in eerste graad.

In lijf.

Men gebruikt alleen dat merg uit de peulen, dat noemt men in apotheken Florem Cassiæ, het lest de hitte der cholera of gal. Drijft ook deze gal samen met de flegmatische slijm door zachte stoelgang. Men mag het geven in elke tijd, oude en jonge lieden, ja de zwangere wijven en kinderen zonder alle afschuw en schaden. Zijn werking strekt zich niet verder dan over de maag en darmen. De geleerden artsen geven het gewoonlijk en zeker voor het ader laten, in de strenge koorts en andere hete gebreken. Welke zwakke darmen hebben in diegenen wekt het wat op een opblazing, verder is het geheel onschadelijk, doch wordt ook deze schade benomen met bij gedane kaneelbastje, gember of anijs. Men mag het in eenmaal twee of derde half lood zwaar innemen of alleen eten, of in een warme hoenderbrij oplossen en drinken met opgedachte toevoegingen. De geleerde artsen mengen op twee lood Cassia een half lood van dat bittere poeder, Hiera Galeni genoemd, en zulks is erg goed geordend, dan Hiera scherpt en bevordert de Cassia tot purgeren, verwarmt en versterkt de maag, weert ook de opblazing. Omdat echter Hiera de Cassia (die doch aan zichzelf liefelijk is) verbittert zo vormt men uit

Hiera die Cassia (die doch an jhr selbst lieblich ist) verbittert, so formiert man ausz dieser Mixtur fünff oder sechs Küglen, bestreuwet sie mit Zucker, umbwickelt ein jedes besonder mit einem bitten Oblat (zuvor in Wein oder Bier eyngenetzt) (D) und schlingets also gantz hinab, so empfindet man die Bitterkeit fast nichts.

*Man pflegt auch die grünen und noch nicht aller ding zeittige Cassiæ Rôrlein in Aegypto mit Zucker eynzumachen, und also gen Venedig bringen, welches doch nicht mehr so gebrauchlich wie zuvor, dieweil dadurch die andere Cassia reiff zu werden verhindert ist worden, so ist auch sonst allerley Betrug damit untergeloffen. *

Weme der Stein viel leyds thut, und offft pfflegt anzustossen, der sol alle Monat einen Tag früh frisch auszgezogene Cassia brauchen, so gehet der Scheim ausz dem Magen und Därmen durch den Stulgang, ausz welchem Schleim in den hitzigen Nieren Sand und Stein gebacken wirt, gleich wie ausz Leim in Brennofen ein Ziegel. Ja etliche schreiben, der Stein könn im Menschen nicht wachsen, so man alle Tag eine stund vor dem frühessen drey quentle Cassia eynnimpt.

So sich jemand besorget einer hitzigen Geschwulst oder Geschwür im Magen, der wirt für solcher Kranckheit mit Gottes hülff gesichert, so er täglich ein halbe stunde vor der Mahlzeit, früh oder abends, ein Loht frischer Cassia jsset.

Wem die Augen wehe thun von scharpffen hitzigen Flüssen, der sol zu Nacht wenn er schlaffen gehet, zwey Loth Cassia eynnehmen, es lindert die schârpffe, und zeucht den Flusz herab.

Die jrren, welche vermeynen, dasz der Kern von der Cassia oder Samen auch purgiert, dann viel mehr sie zusammen ziehende art haben. Dergleichen ist auch nicht zu glâuben, dasz die Rinden dieser Kôren gesotten, die Menses und secundinam fort treiben sollen.

Aussen.

Cassia auszwendig angestrichen, leschet die Feuwerfarbige Geschwulst, oder Rotlauff, Erysipelas genannt, auch andere hitzige Apostemen auff der Haut. Dienet wider das Zipperle, Podagra, und Gliederwehe. [43] Mit Mandelöl vermischet, und die Brust damit geschmiert, wenn einem enge (A) darumb ist, hilfft es krâfftig.

Cassiam nennen die Arabier heutiges Tags

deze mix vijf of zes kogeltjes, bestrooit ze met suiker, omwikkel elke apart met een beetje ouwel (hiervoor in wijn of bier in genat) en slik alzo gans in, dan bevindt men de bitterheid vast niet.

* Men pleegt ook de groene en noch niet alle ding rijpe Cassia peulen in Egypte met suiker in te maken en alzo naar Venetië brengen welke doch niet meer zo gebruikelijk zoals hiervoor omdat daardoor de andere Cassia rijp te worden verhindert is geworden zo is ook verder allerlei bedrog daarmee onder gelopen. *

Wie de steen veel leed doet en vaak pleegt aan te stoten die zal elke maand een dag vroeg fris uitgetrokken Cassia gebruiken, dan gaat de slijm uit de maag en darmen door de stoelgang uit welke slijm in de hete nieren zand en steen gebakken wordt gelijk zoals uit leem in brandoven een tegel, ettelijke schrijven de steen kan in mensen niet groeien zo men elke dag een stonde voor het vroeg eten drie quentle Cassia inneemt.

Zo zich iemands bezorgt een hete zwelling of zweer in maag die wordt voor zulke ziekte met Gods hulp verzekerd zo hij dagelijks een halve stonde voor de maaltijd vroeg of 's avonds een lood frisse Cassia eet.

Wie de ogen pijn doen van scherpe hete vlooden die zal 's nachts wanneer hij slapen gaat twee lood Cassia innemen, het verzacht de scherpte, en trekt die eraf.

*Die dwalen welke menen dat de kern van de Cassia of zaden ook purgeert, dan veel meer ze een tezamen trekkende aart hebben.

Dergelijke is ook niet te geloven dat de bast deze koren gekookt de menstruatie en nageboorte voort drijven zullen.*

Van buiten.

Cassia uitwendig aangestroken lest de vuurkleurige zwellingen of rode huiduitslag, Erysipelas genoemd, ook andere hete etterende gezwellen op de huid. Dient tegen de jicht, podagra en ledenpijn. [43]

Met amandelolie vermengt en de borst daarmee gesmeerd wanneer een enge daarom is helpt het krachtig.

Cassia noemen de Arabieren tegenwoordig Hiarxambar, hoewel in Avicenna libro 2 kapittel 197 niet recht Chiarsamdar gezet is geworden.*

Hiarxambar, wiewol in Avic.lib. 2.cap. 197.nicht recht Chiarsamdar gesetzt ist worden.*

*Cassia Monspelliensum.

Dieses Gewächsz findt man viel umb Rom, und auch umb Narbona in Franckreich, ist einer Elen hoch oder anderthalb hoch, hat einen Stengel wie das Spartum, die Bletter seyn wie an der Thymelea oder am Lavendel, Im Junio stehets dick voller Blümlein, wie an dem Oelbaum, die grünlicht gelb sind. Daraus werden viel roter Beerlein, die dem Meer Asparago sich vergleichen, seind gantz klibrich. Von etlichen wirt der Wurtzel Rinden für die Cassiam ligneam gebraucht. *

Von Zimmetrind.

Obgedachte Purgierende Cassia bringet mir allhie zu gedächtnusz Cassiam ligneam, odoratam, das ist unsere gebrauchliche Zimmetrind, denn das ware Cinnamomum, von welchem Dioscorides schreibet, haben wir nicht, wöllen bey dem unsern bleiben, und sagen, dasz der Zimmet oder Canell sey eine Rinde eines Baums, welches gestallt ich allhie nit hab können abmahlen, denn er wechst in gantz Europa nicht, sondern allein in India, doch wie ich erfinde, ist gedachter Baum an grösse unnd gestallt der Schaffmüllen gleich.

Gestallt. (B)

*Wer nach der läng von der Zimmetrinden etwas gründtlich wil vernemen, der lese den Gartziem de Horto, der viel jar in India ein Medicus gewesen ist, der beschreibet den Baum, dasz er sey in der grösse desz Oelbaums, mit auffrechten asten, die Bletter seind an gestallt wie desz Lorbeerbaums, an der Farb wie der Citronen, die Blum weisz, die frucht rund und schwartz, in der grösze einer Haselnusz, oder kleinen Oliven. Er vermeynt auch, dasz Cinnamomum und Cassia nicht sollen also unterscheiden werden, wie die Alten gemeynt haben. Ausz den Wurtzelen desz Baums, wenn man sie auffschneidet, pflegt ein Safft zu fließen, der wie Campher reucht, Aber disz ist hart verboten, auff dasz die Bâum nicht verderbt werden. Dieweil desz gantzen Baums eigentliche Conterfeung noch nit zu bekommen gewesen, hab ich zu wenigsten disz Blatt, sampt dem Stengel wollen lassen hie zu setzen. Die kleine Eichelen aber, so dabey gemahlt, seyn

*Cassia Monspelliensum.

Dit gewas vindt men veel om Rome en ook om Narbonne in Frankrijk, is een ellenboog hoog of anderhalf hoog, heeft een stengel zoals dat Spartum, de bladeren zijn zoals aan de Thymelea of aan lavendel. In juni staat het dik vol bloempjes zoals aan de olijfboom die groenachtig geel zijn. Daaruit worden veel rode besjes die de zee Asparagus zich vergelijken, zijn gans kleverig. Van ettelijke wordt de wortel bast voor de Cassia lignea gebruikt. *

Van Kaneelbast. (Cassia is Cinnamomum aromaticum, kaneel Cinnamomum zeylanicum of nu verum, Malabathrum van Cinnamomum malabathrum)

Opgedachte purgerende Cassia brengt me alhier tot gedachte Cassia lignea, odoratam, dat is onze gebruikelijke kaneelbast, dan dat ware Cinnamomum van welke Dioscorides schrijft hebben we niet, willen bij de onze blijven en zeggen dat de kaneel of Canell is een bast van een boom welke gestalte ik alhier niet heb kunnen tekenen, dan het groeit in gans Europa niet, maar alleen in India, doch zoals ik bevindt is gedachte boom aan grootte en gestalte de kuisheidsboom gelijk.

Gestalte.

*Wie na de tijd van de kaneelbast wat grondigs wil vernemen die leest Garcias de Horto die veel jaren in India een medicus geweest is, die beschrijft de boom dat het is in de grootte der olijfboom met opgaande scheuten, de bladeren zijn aan gestalte zoals de laurierboom, aan de verf zoals de citroenen, de bloem wit, de vrucht rond en zwart, in de grootte een hazelnoot of kleine olijven. Hij meent ook dat Cinnamomum en Cassia niet zullen also onderscheiden worden zoals de ouden gemeend hebben. Uit de wortels der boom wanneer men ze open snijdt pleegt een sap te vloeien die zoals kamfer ruikt. Echter dit is streng verboden opdat de boom niet verdorven wordt. Omdat de ganse boom eigenlijke afbeelding noch niet te bekomen geweest heb ik tenminste dat blad samen met de stengel willen laten hier bij zetten. De kleine eikels echter zo daarbij getekend zijn niet de kaneelboom vrucht zoals dat veel geloven, maar een ander vreemd gewas, dan het met diezelfde tot onze gebracht wordt welke de ouden Jolix of

nicht desz Zimmetbaums Frücht, wie jr viel glauben, sondern eines andern frembden Gewächs, dann es mit denselben zu uns gebracht wirt, welches die Alten Jolix oder Malahather genannt, davon mag man weiter lesen Garziam de Horto.libro 1.cap. 19.sampt desz H. Clusij annotationes.*

Stell.

Dieser Baum wachsen viel in Zeilan, und nicht so gut in Malvar und Iaoa oder Iavan, und alle von von sich selber. Zeilan aber vermeynen viel es sey bey den alten Taprobana, andere, es sey Samatra gewesen, Auch schreiben andere, dasz man jn find in den Peru, in einem Land Sumaco genannt.

Natur, Krafft, und Wirckung.

Zimmetrind ist heisz und trucken fast im dritten Grad.[44]

(C) In Leib.

Zimmetrinden eines quentlen schwer mit warmen Wein getruncken, zertheilt die groben Bläste und Winde, fündert den Harn, und der Frauwen zeit, treibet auch fort, die langseumende Geburt und Bürdle. Hilfft dem erkalten Magen, Lebern, und Hirn. Widerstrebt dem Gifft. Stärcket das Hertz. Offnet die Verstopffung in der Geelsucht, und anfangenden Wasserseuch. Macht das Gesicht klar, so man sie mit Augentrost in Wein trinckt. Ist auch nützlich wider die Phlegmatische langwirige Fieber, so man sie mit den Syrupen siedet. Ein edel Gewürtz, wie das alte Sprichwort lautet: Miror, quòd moritur homo, qui utitur cinnamomo.

Zimmetwasser.

Ausz Zimmetrinden destilliert man ein herrlich Wasser also: Nimm der besten Zimmetrörlein ein Pfund, stosz sie zu grobem Pulver, thu es in ein zinnen Kandel, geusz darauff Rosenwasser, unnd guten weissen heissen Wein, beydes drey Pfund oder Masz, misch darzu Saltz, so viel du mit dreyen Fingern begreiffest, oben vermache die Kandel zu, lasz sie an einem warmen ort stehen, vier und zwentzig stunden lang, biszweilen rüre es, darnach thu disz alles in ein gläsene Kolben, die auswendig mit Leym umbstrichen ist, stelle sie in Brennofen, beschütte die umb und umb mit durchsibter Aschen, also dasz die Kolben halb in der Aschen, halb herausen stehe, setz darnach den

Malahather noemden, daarvan mag men verder lezen Garcias de Horto libro 1, kapittel 19 samen met H. Clusius annotationes.*

Plaats.

Deze bomen groeien veel in Ceylon en niet zo goed in Malabar en Iaoa of Java en allen van zichzelf. Ceylon echter menen veel het is bij de ouden Taprobana, anderen het is Sumatra geweest. Ook schrijven anderen dat men het vindt in de Peru, in een Land Sumaco genoemd.

Natuur, kracht en werking.

Kaneelbast is heet en droog vast in derde Graad. [44]

(C) In lijf.

Kaneelbast een quentle zwaar met warme wijn gedronken verdeelt de grove opblazingen en winden, bevordert de plas en de vrouwen tijd, drijft ook voort de lang verzuimde geboorte en nageboorte. Helpt de verkouden maag, lever en hersens. Weerstreeft de gift. Versterkt dat hart. Opent de verstopping in de geelzucht en aanvangende waterzucht. Maakt dat gezicht helder zo men ze met ogentroost in wijn drinkt. Is ook nuttig tegen de flegmatische lang durende koortsen zo men ze met de siropen ziedt. Een edel kruid zoals dat oude spreekwoord luidt: Miror, quòd moritur homo, qui utitur cinnamomo.

Kaneelwater.

Uit kaneelbast destilleert men een heerlijk water also: Neem de beste kaneelpijpjes een pond, stoot ze tot grof poeder, doe het in een zinken kan, giet daarop rozenwater en goede witte hete wijn, beide drie pond of maat, meng daartoe zout zoveel u met drie vingers begrijpt, boven maak de kan dicht, laat het aan een warm oord staan vier en twintig stonden lang, soms roer het, daarna doe dit alles in een glazen kolf die uitwendig met leem bestreken is, stel het in een brandoven, beschut die om en om met doorzeefde as also dat de kolf half in de as en half ervan buiten staat, zet daarna de helm daarop en onder de snavel een ander glas daarin dat gebrande water afvloeit. Daar dit glas de snavel aangezet wordt sla rings om een linnen doekje met een deegje uit meel en eierenwit

Helm darauff, und unter den Schnabel ein ander Glasz, dareyn das gebrannte Wasser abfliesse. Do disz Glasz dem Schnabel angesetzt wirt, schlag rings herumb ein Leinen Thüchlen, mit einem Tayglen ausz Mehl und Eyerklar angestrichen. Leg Fewer unter den Ofen, und distillier es. Das Wasser so zum ersten fleuszt, ist das aller best, das ander gibt dem ersten nicht viel zuvor, das geringste kompt zur letzte. Die Probe desz guten Wassers ist ein Milchfarbe. Solch Wasser wirt auch kôstlicher distilliert, so man die glâsen oder zinnen Kolben ohne Leym in Balneum Mariæ, das ist, in siedent Wasser stellet.

*Man distilliert auch ausz den Blumen ein wolriechend Wasser, aber viel lieblicher (D) ist das, so man ausz der frischen Rinden pflegt zu machen, welchs ein sondere krâfftige Artzney ist zu dem Grimmen. *

Disz Zimmetwasser getruncken, gibt dem Menschen Krafft wider alle Kranckheiten, so sich von Kâlte erheben, denn es erwermet und sterckt die Glieder, verzehrt den Schleim und Winde. Stillet das grausen, widerwillen desz Magens, und Bauchgrimmen. Wendet die Ohnmacht, leszt das Giff nicht zu Herten treten. Treibt den Harn, die Frawenzeit, und hat ein sonderliche gute eygenschaft zu der Mutter. Hilfft wider das keichen, tropffen, krampff, und fallende sucht. Macht einen guten Athem.

Die Apotecker können auch mit Zimmetwasser die weisse Stârckzeltle, Manus Christi genant, conficiern, sind viel lieblicher und krâfftiger, denn von Rosenwasser. Deszgleichen mischt man auch etliche Tropffen desz Zimmetwassers zu den purgationen. Item zu den Sirupen, welche man wider die verstopffung in zâhen, schleimigen Fiebern gibt, da thut es trefflich wol, hab viel guter Curen damit verrichtet.

Das Zimmetöl ist noch zu allen viel krâfftiger, wenn man damit Manus Christi macht, oder drey trôpfflin auff ein mal gibt, ist sonderlich gut zu sterckung desz Hertzens und kalten schleim der Brust.

Aussen.

Zimmetrinden zu Pulver gestossen, mit Honig vermischet, und angestrichen, tilget ausz die Flechten.

*Das Zimmetrinden Oel mit Genszschmaltz vermischet, ist sonderlich krâfftig in den Contracten Gliedern. Item, mit etlichen Hertzsâblin in den abkrefftigen vermischet, und damit das Hertz geschmieret. Es ist auch das

aangestrecken. Leg vuur onder de oven en distilleer het. Dat water zo als eerste vloeit is dat allerbeste, dat andere geeft de eerste niet veel voor, dat geringste komt als laatste. De proef van het goede water is een melkkleur. Zulk water wordt ook kostelijker gedistilleerd zo men de glazen of zinken kolf zonder leem in Balneo Maria, dat is in ziedend water stelt.

*Men distilleert ook uit de bloemen een goed ruikend water, echter veel liefelijker is dat zo men uit de frisse bast pleegt te maken welke een bijzondere krachtige artsenij is tot het grimmen. *

Dit kaneelwater gedronken geeft de mensen kracht tegen alle ziektes zo zich van koudheid verheffen, dan het verwarmt en versterkt de leden, verteert de slijm en wind. Stilt dat gruwzame tegenstreven van de maag en buik grommen. Wendt de onmacht, laat dat gift niet tot het hart treden. Drijft de plas, de vrouwentijd en heeft een bijzondere goede eigenschap tot de baarmoeder. Helpt tegen dat kuchen, slag, kramp en vallende ziekte. Maakt een goede adem.

De apothekers kunnen ook met kaneelwater de witte sterkwerkende, Manus Christi genoemd, maken, is veel liefelijker en krachtiger dan van rozenwater. Desgelijks mengt men ook ettelijke druppels van het kaneelwater tot de purgaties. Item tot de siropen welke men tegen de verstopping in taaie, slijmige koortsen geeft, daar doet het voortreffelijk goed, heb veel goede kuren daarmee verricht.

Dat kaneelolie is noch tot alles veel krachtiger wanneer men daarmee Manus Christi maakt of drie druppeltjes in eenmaal geeft is vooral goed tot versterking van het hart en koude slijm der borst.

Van buiten.

Kaneelbast tot poeder gestoten, met honing vermengt en aangestrecken delgt uit de chronische huiduitslag.

*De kaneelbast olie met ganzenvet vermengt is vooral krachtig in de contracten leden. Item, met ettelijke hartzalfjes in de verzwakking vermengt en daarmee dat hart gesmeerd. Er is ook dat kaneelolie vooral welke men uit de bomen drukt

Zimmetôl, sonderlich welchs man ausz den Bâumen druckt, zu den kalten Magen und Nerven sehr gut.*
Zimmetrinde heiszt Griechisch Κιννάμωμον. Arabisch Darseni. Lateinisch Cinnamomum. Welsch Cannella. Spanisch Canela. Frantzôsisch Canelle. Behmisch Storice. [45]

tot de koude maag en nerven zeer goed.*
Kaneelbast heet Grieks Κιννάμωμον. Arabisch Darseni. Latijns Cinnamomum. Italiaans Cannella. Spaans Canela. Frans Canelle. Tsjechisch Storice. [45]